

praktično uporabo, da učitelj nikdar ne pride v zadrego zaradi dolgočasnih abstraktnih nalog. Slike so precizno izdelane in tudi za manj nadarjene učence lahko umljive. Znanstvena logična izpeljava je na tej stopnji seveda še izključena, in matematično dokazovanje je nadomeščeno s primernimi nazornimi razlagami. Mladina je na tej stopnji itak bolj vnetja za hitre sklepe brez dolgega vpraševanja: zakaj? In to razpoloženje učencev je pisatelj prav mojstrsko uporabil. Kaj neki bi n. pr. rekel strogi matematik stare šole k 2. nalogi na 55. strani: „Določi približno Ludolfovo število s tehtnico!“ Knjiga tvori zelo posrečen zaključek prve stopnje geometrije; v vseh treh delih pa prevladuje dosledno pisateljevo načelo: geometrijo geometru
Jak. Zupančič.

Slovenska čitanka za drugi razred srednjih šol. Sestavila in izdala dr. Jakob Sket, c. kr. vladni svetnik in Josip Wester, c. kr. profesor. Tretja, predelana izdaja. V Celovcu 1911. Tiskala in založila tiskarna Družbe sv. Mohorja. V. 8°. 234 + (VI) str. Velja trdo vezana 2 K 50 v.

Novih čitank za prvi in drugi razred sta lahko vesela dijak in učitelj, kajti izginilo je iz njih mnogo, kar je bilo slabega po vsebini in obliki; posebno v pesniškem delu sta sestavitelja vršila svojo nalogo temeljito. Drugi del nove izdaje je po obsegu večji, akoravno se je število beril skrčilo od 148 na 124. Knjigi so dodane potrebne „Opombe“; med izvirne članke sta uvrstila tudi prevode. Poskrbela sta v večji meri, kakor je bilo do zdaj običajno, za par veselih uric v razredu z „Kozlovsko sodbo v Višnji gori“ in kako je bil Matajev Matija „prvikrat v Ljubljani“ „Leseno skledo“ bi lahko dala brez zamere med staro šaro, Cankarjevo povest o beli krizantemi bi rajši videl v kakem višjem razredu, Levčev življenjepis Fr. Erjavca bi po mojem mnenju bilo boljše podati v okrajšanem obsegu. Okvir čitanke se mi zdi neprimeren, namreč Krilanovi pesmi v začetku in na koncu knjige, ne toliko zaradi okornih verzov, kakor zavoljo vsebine. — Želimo, da nam g. sestavitelja tako korenito popravita še ostale dele. Š.

Upravda, Še en pot: »Nekateri slovenski pravniški izrazi«. Ponatis iz 6. in 7. štev. „Slovenskega Pravnika“ za l. 1911. V Ljubljani 1911. V. 8°. 10 str.

Tako se glasi naslov repliki, ki jo je napisal g. Volčič na nepremišljena izvajanja Veraxova in Tominšekova. Nepremišljena izvajanja pravim, ker si imenovana ocenjevalca res nista dovolj premislila svojega koraka, ko sta se lotila malovspešnega v-tok-spravljanja njegovih pravnoterminologijskih vprašanj, ki so njemu itak že rešena in ki ne potrebujejo potemtakem nobenega razpravljanja, kvečemu nekoliko kadila. Prav nepotrebno je bilo torej res — da govorim z nekoliko prisiljeno priliko — kot advocatus diaboli stopiti v službo pri kanonizaciji Upravdinih terminov, kajti vže naprej je bilo treba slutiti, da bo advocatus slavicitatis — Upravda — vsakega nasprotnika potolkel, kajti kdor se bodisi povabljen bodisi izzvan spusti v razgovor, je že nasprotnik. — Dà dà, prav resnobno: Upravda je nasprotnike s svojimi prigovori potolkel, tak vtisek zadobiva Vedin poročevalec g. V. K. — No, to je še sreča, da g. vtisek še le zadobiva, kaj bi nam bilo početi, ko bi ga bil že dobil. — Dokaj lahko je pogoditi drznost in smelost, dosti težje pa modrost in pravičnost. Meni se torej ni zdelo, da naravnost in resno povem svojo misel, nič posebno modro in pravično, če je g. Upravda v svoji repliki zapisal sledeče besede: „G. Verax s tem še ne prepreči, da se tudi v slovenščini ustanovi sčasoma boljša pravna terminologija“ — kakor da bi bilo Veraxu za kako preprečevanje poštenega prizadevanja. Ravno tako se mi ne zdi posebno modro in pravično spotikanje ob izrek, da bo „usus“ odločil, kaj se obdrži, kaj pogine. Koliko odločno slabega in

hudo zverženega v terminologiji je že „usus“ ratificiral, pa bi se naenkrat zmrdavali zaradi tega, če kdo mimogrede pripomni, da bo „usus“ odločil, ali bo imela obravnava ali razprava več obstojnosti, ali se bo obdržala sodnija ali sodišče, zakon ali postava i. t. d., kajti nobeden izmed teh izrazov ni tako odločno za nič, da bi morali začeti zoper njega sveto vojsko; kteremu da je pa prisojati prednost, je bilo itak že povedano in merodajnih faktorjev — med tiste pa, ki bi imeli v tem kaj besede, ujedljivi Verax, kakor veste, ne spada, vsilil se je samo s posvetovalnim glasom — merodajnih faktorjev dolžnost pa je, da se trezno zedinijo in za boljše odločijo, oni naj sedaj „usus“ dirigirajo, da bo prav!

Tako tudi mislim, da bo imel brezdvomno usus precej odločilno besedo, ali obvelja prigovor ali ugovor. Prav s prepričanjem in z vso mirnostjo pa lahko trdimo, če vzamemo obstoječe razmere, da je danes ugovor brez ozira na to, ali po pravici ali ne — de facto bolj razširjen in večini Slovencev bolj razumljiv nego prigovor. — Jaz se tu ne mislim sklicevati ne na Pleteršnikov slovar (II, 713) ne na Janežiča ne na Cigaletovo terminologijo, — vprašam samo, kaj rabijo večinoma novejšje knjige, kaj je v rabi po časopisih, kaj je v navadi pri sodiščih, z eno besedo, za kaj se je odločil usus — odločil že pred desetletji, ne morda še le lani ali letos. — Jaz sam prav rad ugovarjam proti nepotrebnim in neopravičenim izrodkom in proti modernim potvoram ter zagovarjam pristnejše starejše oblike, — toda „ugovor“ se mi zdi po večletni rabi pri sodiščih in v vsem našem javnem življenju že tako sankcioniran, da res ne vem, čemu bi se mu naenkrat uprli. Seveda je ugovor drugim Slovanom zvečine Verabredung, nam pa ni; nam je marveč ugovor le Einspruch, Einwendung (Plet. II, 713.) — in s to resnico moramo računati — pa če ima ruščina za verabredetermaßen no yroboꝛy, pozna slovenščina za ta pojem le izraz po dogovoru, kakor je dogovorjeno, kakor smo se dogovorili. (Plet. I, 147).

G. Volčič misli, da se oblike ugovor, ugovarjati tudi slovniško ne dajo upravičiti za ta pomen (namr. za Einwendung). Pa stopimo za njim še na to polje, kjer je baje tako junaško delil mejdan, da je nasprotnike potolkel. On pravi: „Prav je torej, kakor navajata dr. Tominšek in Verax, da se piše z u: ustaviti, užugati, upreti se, ureči, urok, — ampak ne zato, ker začetni u izraža neko nasprotnost, temuč ker se s tem označuje dovršitev dotičnega dejanja ali prememba stanja: stavilo, žugalo, prlo (?!), reklo se je in sicer tako in odločno, da se je končno res ustavilo, užugalo, uprlo, ureklo, da se je postavil urok (narok) ali da je kdo dobil uroke“. — On torej misli, da začetni „u“ naštetih glagolov označuje samo dovršitev dejanja, jaz bi pa dejal, da še nekaj, kajti če bi služil prefiks „u“ za golo perfektiviranje, ne vem, čemu bi ga vezali z glagolom „reči“, ki je že sam ob sebi perfektiven, če rečem, je že rečeno, če stavim in žugam, pa še ni končno ustavljeno in užugano. — Ali uroki (Verhexung) kaj ovirajo urok za Tagsatzung, dajoč prednost naroku? V resnici bi i za narok i za urok menda zadostoval v pomenu Termin, Tagsatzung že prosti izraz rok, ki ga splošno razumejo, če tudi morda rabijo poleg še tuji izraz „brišt“. — Če rabimo torej poleg prostih perfektivnih glagolov „povedati, reči“ še nadaljne, seveda tudi perfektivne, sestavljenke „napovedati, nareči“, tedaj ne morem reči, da služi ta prefiks za golo perfektiviranje, ampak moram priznati, da je v tem obsežena še neka druga modalitetna omejitev. Kakor čutim pri „napovedati, nareči“ poleg dovršitvenega pomena tudi omejitev (pro futuro), tako mislim, da nam tudi pri „ustaviti, užugati, upreti se“ ne zadostuje samo dovršitveni pomen, ampak nam je v navedenih sestavljenkah iskati še nekega izven gole perfektivnosti obseženega

modalitetnega momenta. Če pa iščem tega nadaljnega modalitetnega momenta pomen, se moram ozreti najpoprej na prvo značenje prefiksa „u“, in ta je, da znači „u“ neko odmikanje, oziroma da je soroden s prefiksom „od“. — Če vsporedim prefiks „pri“ s prefiksom „u“, dobim vtis, da pomeni „pri“ toliko kot „hinzu“, „u“ pa toliko kot „hinweg“, da priganja „pri“ razvoj dejanja v isto smer, v kateri že dejanje samo speje, da torej pospešuje in speje v napredek, — „u“ pa vpliva v nasprotni smeri, torej zadržuje, ovira, zaustavlja. Zdi se mi, da bi se morda dalo postaviti pravilo, da sestava s „pri“ daje v obče afirmativen, ona z „u“ (oziroma „od“) pa negativen pomen; pritrditi, prikimati, prireči (adjudicieren), pristati, pristopiti, pritegniti i. t. d. vsi so s svojim „da, tako je!“ na strani tistega, ki trdi, vsi skušajo prispevati, da trditev obvelja; sestavljenke z „u“ in „od“ pa kažejo nasprotno smer, t. j. nekak upor ali odpor proti trditvi; kdor odkima, odreče, odpove, tisti pravi, da ne; kdor prošnjo odbije in se ji ustavi, ne soglaša s prošnjo, pač pa tisti, ki v to privoli ali dovoli; kdor odstopi ali se umakne, noče biti več na prvotnem stališču, svoj prejšnji „da“ zamenja z „ne“; prav tako si mislim tudi, da naš ugovor ne pritrjuje, ampak zanika, ne trdi tistega, ampak nasprotno, ne podkreplja trditveve izjave, ampak se ji ustavlja. Na kratko povedano, „pri“ in „u“ (od) si v tem smislu nasprotujeta, da pritrditev trdi isto kot trditev, ugovor pa trditvi nasprotuje. Tako razumejo Slovenci dandanes po veliki večini izraz ugovor, da je to govoru ali trditvi nasprotna, upirajoča se trditev. Še eno hočem pripomniti. Ker gospod Upravda sklicajoč se na Pleteršnika in Levca ugovarja oblikam ugovor in ugovarjati, češ da so slovniško neopravičene, ker prefiks „u“ izrazuje samo dokončatev t. j. golo perfektiviranje — in ker na 184. str. Slovenskega Pravnika (v ponat. str. 8) samozavestno povdarja, da pisatelji do novejšega časa sploh niso poznali besed ugovor, ugovarjati v drugotnem pomenu (Einrede, einreden), temuč le vgovor, vgovarjati — tedaj bi se dalo iz tega nekako sklepati, da mu vgovor in vgovarjati še nista toliko zoprna, da bi se z njima morda še lahko sprijaznil, le ta preklicani „u“ (ugovor, ugovarjati), ki služi edino le perfektiviranju (?), ta preklicani „u“, ta ga bode. Tukaj bodi povedano, da Pleteršnik in Levec, ki se je nanju eno stran poprej sam skliceval glede prefiksa „u“, niti eden niti drugi nimata oblik vgovor in vgovarjati, ampak samo ugovor in ugovarjati. Tu bi pa jaz tako le sodil: če sta mu bila enkrat dovolj poroka, naj bi ju nikar tako hitro ne zatajil. In ker smo že za „u“ naglašali golo zmožnost perfektiviranja, povejmo še za „v“ (в), da pomeni prodiranje v notranjost, pa tudi začetek in — deminucijo dejanja. Kteri pomen bi bil tu na mestu, to bi me zanimalo izvedeti od tistega, ki mu bolj ugaja vgovor mimo ugovora. Sicer si pa že mislim, da utegne reči: „vmes (darein), med govor se vtikaje“; — magari, če komu to bolj ugaja, nego dostojni in odločni „nasproti“.

Toliko sem moral odgovoriti na repliko, da ne bodo gospoda mislili, kako strašno so nas potolkli — in pristaviti moram, da se kot pravdanski človek ne mislim nič več pravdati z upravnimi, ki svoj „pravniški izraz“ zataje in s „pravnim izrazom“ nadomeste, ker se je naravno bati, da bi se ob taki nezanesljivosti uračunil, uštel in upraval.

Veracior.

A. Leskien, Grammatik der altbulgarischen (altkirchenslavischen) Sprache. Heidelberg, Carl Winter's Universitätsbuchhandlung. 1909. 8°, LII + 260 str. Cena broš. K 6.—

A. Leskien, Handbuch der altbulgarischen (altkirchenslavischen) Sprache. Grammatik, Texte, Glossar. Fünfte Auflage. Weimar, Hermann Böhlau Nachf. 1910. V. 8°, XVI + 351 str. Cena broš. K 9'60.